

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Viktoras Vaitelavičius **RG-50.473*0170** **Part 2**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Tęsiame. Tai mes kalbėjome, kad jūs matėte grupes, kurios buvo varomos į geležinkelio stotį, žydų grupes.

Viktoras Vatelavičius: Taip.

Alicija Žukauskaitė: Kaip tai atrodė, papasakokit.

Viktoras Vatelavičius: Būreliai žydų ėjo ir su vaikais nešini, ir su ryšuliukais, ir mes stovėjome prie tako iš Laisvės gatvės ir šnekėjome tarpusavy, matyt, juos išveža, išveža kažkur, kad (nes) juos varo į geležinkelio stotį. Na, ir pro mūsų akis praėjo kokios dvi grupės varomų, vokiečių kareivių buvo kokie trys, o tų baltaraiščių kokie bent penki, šalia jų. Ir šitaip, mums bent atrodė, kad čia kažkoks taikesnis (įvykis), veda ne šaudymui, o išvežimui. Bet nusivylėme, kad po kokios valandos ar pusantros girdime vėl šūvius, šaudo geležinkelio stoties pusėje. Mes klausinėjome, kas vyksta, ką šaudo. Tai sako, žydus šaudo už Kulų kapinių, ten, kurios yra netoli geležinkelio stoties. Reiškia, jie perkėlė šaudymo vietą. Mes tarpusavyje sakom, neisim, nelysim, mums tas šiurpas tebebuvo akyse iš matytų vaizdų. Nebėjome žiūrėti. O tikrai jau paskui, praėjus kokiai dešimt metų, jau tarybiniais metais, atvažiavusi kažkokia komisija į rajono savivaldybę, jie, pasitelkę gyventojus, darbininkus, atkasinėjo už Kulų kapų sušaudytų žydų kūnus ir ten mes... aš tuo laiku jau dirbau mokytoju čia, pradinėj mokykloj, mes po pamokų, sakom, einam žiūrėti, ar tikrai buvo, ką mes matysim. Ir, atėję prie tų Kulų kapinių, žiūrim, darbuojasi žmonės, iškasinėja tuos žmones, kaulus ir kaukoles, ir į tokias eilutes krauna, matuoja, ir tikrai kokį šimtą galvų, krūvelių žmonių palaikų sukrauta. Pakui dėjo į kažkokią mašiną jie, sakė, veža perlaidoti. Ir jie atvežė prie šaulių salės laidojimo vietos ir sulaidojo tuos kaulus, prieš tai atlikę matavimus. Skaičiavo, ar jie nustatinėjo amžių, vienu žodžiu, padarė tokią perlaidojimo ceremoniją.

Alicija Žukauskaitė: Tai juos perlaidojo prie šaulių salės, tuos iškastus?

Viktoras Vatelavičius: Už šaulių salės, toj vietoj, kur buvo šaudoma, turbūt šalia, parko teritorijoje.

Alicija Žukauskaitė: Tai jie ir dabar ten yra?

Viktoras Vatelavičius: Yra.

Alicija Žukauskaitė: O ten paminklas koks nors yra?

Viktoras Vatelavičius: Yra paminklas pastatytas kairiau. Ne pačioje šaudymo vietoje, o prie šaulių salės galo, gimnazijos pusėje.

Alicija Žukauskaitė: Supratau. Aš norėjau paklausti, kai jūs matėt tas dvi grupes, kurias varė į geležinkelio pusę, kiek galėjo būti žmonių vienoje grupėje maždaug?

Viktoras Vatelavičius: Iki dvidešimties panašiai.

Alicija Žukauskaitė: Kas ten buvo? Vyrai, moterys?

Viktoras Vatelavičius: Daugumoj moterys, moterys ir vyresni tokie vaikai, bet senų žmonių, vyrų nemačiau.

Alicija Žukauskaitė: O kaip jie buvo apsirengę?

Viktoras Vatelavičius: Savo tokiais vargingais drabužėliais, apskurusiais. Vaikus kitus vedėsi už rankelės šalia. Čiut (vos) neapdriskę jau. Tas, matot, po jų suėmimo jau buvo kokios trys savaitės tikrai praėję. Liepos mėnesį tas buvo.

Alicija Žukauskaitė: Ar galėjote pamatyti tarp tų varomų moterų ir vaikų pažystamų kokių?

Viktoras Vatelavičius: Ne, nepažinojau, tai iš arti nestebėjome, bijojome, tiesiog buvo baisu žiūrėti į tokius (varomus). Ir niekas, toj gatvėj nė vieno žmogaus pakraščiuose nebuvo, mes žiūrėjome pro tarpą (plyšį?). Ten buvusios žydų sinagogos tokia aikštelė, tai mes toj

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

vietoj atėję iš Laisvės gatvės, sustoję taip per kokius penkis metrus, dešimt metrų nuo tos gatvės, praleidom kokias dvi, du tuos būrius.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs buvote apie penkis ar apie dešimt metrų nuo būrio?

Viktoras Vatelavičius: Taip. Ne prie pat žmogaus.

Alicija Žukauskaitė: O tada jūs galėjote visai neblogai įžiūrėti, kas juos varo? Ta prasme, gal jūs matėte pažystamus?

Viktoras Vatelavičius: Na taip, toje vietoje, aš sakau, kad aš mačiau ir tą patį man pažystamą Mockų. Jis mūsų gatvėje dirbo, mūsų gatvėje jo tėvai gyveno, jis... jis kaimynas tolimesnis per kelis namus buvo. Ir antrą, Liebų, pažinojau irgi. Jaunas, jaunesnis.

Alicija Žukauskaitė: O kaip jie buvo apsirengę?

Viktoras Vatelavičius: Civiliai apsirengę, bet su baltais raiščiais.

Alicija Žukauskaitė: Su ginklais ar be?

Viktoras Vatelavičius: Ne, man atrodo, ginklų neturėjo, neturėjo, ne.

Alicija Žukauskaitė: O koks jų likimas, to Mockaus ir Liebaus?

Viktoras Vatelavičius: Mockus, žinau, kada... jį nuteisė dešimt metų tremties. Ne tremties, o lagerio. Ir Mockus dešimt metų Karelijoj buvo išvežtas. Ir jis, kada grįžo, mes jį pamatėm, čia pas tėvus jis pasirodė, bet jis tuoj pat Latvijoje, sakė, dirbo pas ūkininką. Jis buvo teistas dešimt metų (nuteistas dešimčiai metų). O Liebus, Liebų... mes tik girdėjom iš jo sesers, kad jis yra pasislėpęs miške. Ir jo mes nematėm niekad, nei iš miško grįžusio, nei... Jis greičiausiai... Paskui ta sesuo ir sakė, jis yra žuvęs miške. Tai likimas jo toks.

Alicija Žukauskaitė: Dar grįžtant prie šaulių dalės, tos moterys ir vaikai, - kaip jie buvo apsirengę?

Viktoras Vatelavičius: Na, kasdieniškai, su savo paprastais drabužėliais, megztiniais, kaip moterys, ir sijonais, sijonėliais įvairiaspalviais. Taip, kaip mes juos matydavom paprastą dieną vaikščiojant po Skuodą, po miestą, kada jie dar buvo laisvėje.

Alicija Žukauskaitė: O galėjote atpažinti, pamatyti kokią pažystamą prie šaulių salės?

Viktoras Vatelavičius: Ne, iš tolo mes neatpažinom nė vieno, kurie rikiuotėj, kurie šaudomieji buvo.

Alicija Žukauskaitė: O sakykit, kas atsitiko su žydų turtu, kai nebeliko žydų?

Viktoras Vatelavičius: Tuo pat po žydų surinkimo į šaulių salę iš po gaisro likusių namų turtą, baldelius pradėjo vežti prie prieglaudos namų, prie bažnyčios, ir dalino žmonėms, kurių namai buvo nudeginti (sudegę). Kurie nuo gaisro buvo nukentėję, jiems davė baldus. Drabužių, atrodo, nemačiau. Stalus, kėdes, spintą tokią... Prie parapijos namų, prie bažnyčios lauke, kieme prie tako buvo sukrovę, ir atėjo žmogeliai, kurie padegėliai buvo, jiems skyrė vietos valdžia. Pamenu, buvo toks seniūnas, man pažystamas, Kuprys. Jis senamiesty kažkur gyveno. Tai jis, lapelį pasiėmęs, rašinėjo, kam ką atiduoda. Ir taip turtas buvo išdalintas. Kai kurių butus pradėjo duoti žmonėms, kurie buvo nudegę, kurių namai buvo sudegę. Na, senamiesty nebuvo padegėlių. Naujamiesčio padegėliams davė kambariukus ir apgyvendino.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jums teko matyti, kaip ėmė baldus iš žydų namų ir kaip vežė?

Viktoras Vatelavičius: Aš mačiau tik atvežtus prie parapijos namų, o kaip juos atvežė, negaliu pasakyti, nemačiau.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

[Filmavimas įvykio vietoje]

Alicija Žukauskaitė: Tai norėjau paklausti, kas čia yra, kokia vieta, kuo ji yra ypatinga? Jūs čia buvot tada? Parodykite, kur jūs stovėjote.

Viktoras Vatelavičius: Šitoj vietoj 1941 metų birželio-liepos mėnesiais buvo kraupi vieta, kur buvo šaudomi žydų tautybės žmonės. Man teko visa tai matyt. Stovėjau aš prie ano namelio kampo, ir čia iš šaulių salės buvo išvedami būreliai žydų, apsupti ginkluotų vokiečių kareivių ir vietinių baltaraiščių, ir vedami čia, į parko teritoriją, šaudymui. Štai pro šaulių salės galinį išėjimą išvesdavo ir nuvarydavo, - to gyvenamo namo nebuvo (tada), už jo pakrūmy, prie iškastos duobės surikiavę sušaudydavo. Šaudė vokiečių kareiviai, ginkluoti automatiniais ginklais. Šalia jų buvo lietuvių baltaraiščiai, kurie lydėjo.

Alicija Žukauskaitė: Norėjau paklausti, jūs stovėjot prie kampo, - šitas namas buvo ar nebuvo?

Viktoras Vaitelavičius: Šito namo nebuvo, čia buvo daržas, didžiojo gyvenamo namo nebuvo, ir puikiai matėsi nuo tos sodybos kampo, kaip iš šaulių salės išvaro būrelius žmonių ir veda sušaudyti.

Alicija Žukauskaitė: Jūs minėjote, kad jūs atėjote čia su savo draugais iš senamiesčio. Gal prisimenate jų vardus ir pavardes?

Viktoras Vaitelavičius: Vienas buvo mano artimiausias draugas Pakalniškis Evaldas, o kitas Navickis Vytautas, mažesnis (jaunesnis) už mane. Mes trise buvom atėję pas Šimkaus, to sodybos savininko, sūnų. Sukrėsti to įvykio, žiūrėjom, kas čia darosi, ir matėm šitokį kraupų vaizdą.

Alicija Žukauskaitė: Aš suprantu, kad to didelio namo taip pat nebuvo?

Viktoras Vaitelavičius: Nebuvo. Čia buvo sodybos namas su nedideliu ūkiniu pastatėliu, ir mes prie jo prisišlieję žiūrėjom į tą šaudymo ceremoniją. Čia kokio šimto metrų atstumu vykdė egzekuciją, šaudė.

Alicija Žukauskaitė: Jūs sakėt, kad jūs atėjot pas mokyklos sargo berniuką. Aš įsivaizduoju, kad tas berniukas turėjo girdėti ar matyti daug daugiau epizodų, negu jūs. Ar jums yra tekę apie tai su juo kalbėtis?

Viktoras Vaitelavičius: Ne, jis nuo pokario negyveno čia visai. Jis, tėveliui mirus, išvažiavo, man atrodo, ar į Klaipėdą. Persikėlė tas berniukas.

Alicija Žukauskaitė: O tuo metu gal jis ką nors pasakojo?

Viktoras Vatelavičius: Ne, jis mums tik aiškino, kad vėl išves būrį ir vėl ves šaudyti. Jis lyg mums paaiškintojas buvo, (?) sūnelis.

Alicija Žukauskaitė: O šitas pastatas buvo vadinamas?..

Viktoras Vaitelavičius: Šitas pastatas buvo vadinama šaulių salė, ir šitame pastate buvo 1941 metų birželio pabaigoj, liepos pradžioj suvesti, suvaryti iš miestelio žydų tautybės piliečiai.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kas saugojo tą pastatą? Ar jį saugojo apskritai?

Viktoras Vaitelavičius: Kada mes ėjom pro šalį to pastato, tai prie to pastato stoviniavo keletą baltaraiščių, ir toliau matėsi kareivių būrelis, vokiečių kareivių būrelis, keli.

Alicija Žukauskaitė: O pro langus ar galima buvo ką nors matyti?

Viktoras Vaitelavičius: Ant langų buvo daikteliai sudėti, matyt, tų suvarytų žydų.

Alicija Žukauskaitė: Ant palangių?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Viktoras Vaitelavičius: Ant palangių. Matėsi, kad yra žmonės salėje. Jie buvo vedami būreliais, ir šitoje vietoje, maždaug už trisdešimties metrų atstumu prie duobės privesti ir šaudomi.

Alicija Žukauskaitė: O sakykit, aš suprantu, kad šitų medžių tada nebuvo. Kokia čia buvo teritorija?

Viktoras Vaitelavičius: Čia buvo pievos pakraštys, toliau krūmai, o dabar čia yra parkas.

Alicija Žukauskaitė: Ar galėtumėte apytikriai parodyti tą vietą, kur gulėjo rusų kareivių kūnai ir žydų? Kada buvo iš miesto suvežti.

Viktoras Vaitelavičius: Yra mūsų gimnazijos pusėj, ne šitoj vietoj. Jie iš ten... ten buvo surinkti visi žuvusieji.

Alicija Žukauskaitė: O gimnazija toli nuo šaulių salės?

Viktoras Vaitelavičius: Matosi, per šimtą metrų. Gimnazija, dabartinis istorinis muziejus.

Alicija Žukauskaitė: Tai tas stadionas buvo tarp gimnazijos ir tarp šaulių namų?

Viktoras Vaitelavičius: Taip, tarp šaulių namų. Dabartinio paminklo vietoj maždaug ir buvo suvežti žuvusieji mieste. Ir rusų kareiviai, ir rusų tautybės žuvusieji.

Alicija Žukauskaitė: O jūs į juos žiūrėjot iš gimnazijos?

Viktoras Vaitelavičius: Mes iš gimnazijos aikštės pusės. Buvom priėję nelabai toli, gal per kokį trisdešimt, penkiasdešimt metrų, ir net atpažinom kai kuriuos, kurie gulėjo viršuje nušauti. Vienas mūsų žydų tautybės kaimynas, Deivis. Atpažinom visi, kurie buvom priėję arti. Tai buvo gerai mums pažystamas, aukšto ūgio...

Alicija Žukauskaitė: Ką dar atpažinot?

Viktoras Vaitelavičius: Tokių atskirai pažystamų negalėčiau pasakyti. Tokie kaip spėliojimai buvo, sakom, ar nėra čia mūsų senamiesčio parduotuvės pardavėjos, tokia žydelkaitė... O šitą Deivį pažinom, visi pamatėm pagal ilgus aulinius batus ir ūgį tokį didelį. Jo beveik ir veidas matėsi, jis pačiame viršuje užmestas gulėjo...

Alicija Žukauskaitė: O sakykit, karo metu, iki to momento, kai atvažiavo po karo, iškasė tuos palaikus, tos vietos, kur buvo suvežta, ar ten, kur buvo nužudyta, kokia ūkinė veikla virš tų vietų vyko? Ar niekas nevyko?

Viktoras Vaitelavičius: Niekas nevyko, pokary ši teritorija buvo paskirta miesto parkui, ir maždaug po karo praėjus penkiems ar aštuoniems metams mes su mokiniais pradėjome sodinti parką. Tai ir sodinom, pradėjom nuo gimnazijos, visa teritorija buvo apsodinta jaunais medukais iki pat šaulių salės.

Alicija Žukauskaitė: O tuo karo metu žmonės vaikščiojo per tuos kapus?

Viktoras Vaitelavičius: Čia tik takelis praeidavo į mūsų maudyklės (vietą). O šitos vietos buvo pievos ir dalinai užpelkėjusios. Niekas čia nevaikščiojo, šitose laidojimo vietose.